

Upprustning i Europa – varför och hur?

Introduktion

Trumps & Co:s fientliga attityd till Europa och andra västländer har fått många att dra slutsatsen att man inte längre kan lita på stöd från USA i synnerhet mot rysk expansionism. Det verkar t o m så att Trump är villig att inte bara sälja ut Ukraina till Moskva, utan också vill ta sin hand från Europa. Det betyder att man inte längre ta för givet att USA vill upprätthålla sin långvariga allians med Europa och att Trump & Co föredrar goda relationer till Ryssland.

Detta har i sin tur medfört att EU + Storbritannien dragit slutsatsen att man nu måste kraftigt upprusta sina försvarsmakter. Detta är dock ingen enkel sak, dels eftersom det kräver mycket pengar (hur ska det betalas?), men också om man ska satsa på att kraftigt utbygga den europeiska vapenindustrin, eller om man vågar köpa stora mängder vapen från USA, och på så sätt bli beroende av en makt som redan visat att man är beredd att använda sin vapenindustri som ett utpressnings- och påtryckningsmedel (exempelvis stoppade USA för ett tag sedan tillfälligt redan beslutade vapensändningar till Ukraina). Det är också känt att USA byggt in bakdörrar i nyare vapensystem, t ex stridsplansmodellen F-35 (som gör det möjligt att göra planet obrukbart om man så skulle vilja). Detta gör att många (även Kanada) anser att man måste göra sig oberoende av USA och satsa på europeisk vapenindustri.¹

De tre följande artiklarna handlar om olika aspekter av detta scenario.

Martin F

Innehåll

Europa rustar – sociala åtstramningar i släptåg?	1
Social välfärd eller försvar av Europa? En försätlig motsättning tornar upp sig	5
Kanoner eller pensioner? Debatten hettar till i Frankrike	8

Europa rustar – sociala åtstramningar i släptåg?

Martine Orange, *Mediapart*, 9 mars 2025

För att finansiera planerna på europeisk återupprustning talar makthavarna och nyliberalerna om en krigsekonomi. Men bakom finns helt andra saker i görningen än att mobilisera ekonomin för landets säkerhet: att bakvägen driva igenom en agenda av sociala åtstramningar.

Uttrycket hörs hela tiden. Det fyller också det offentliga rummet. Från morgon till kväll talar politiskt ansvariga, ekonomer, geopolitiska kommentatorer om ”krigsekonomi” för att understryka situationens allvar.

Benämningen är så klar att den varken tycks fordra precisering eller invändningar. Den öppna förödmjukelse Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj utsattes för av Donald Trump och dennes vice president J D Vance och osäkerheten beträffande soliditeten i de transatlantiska banden får stämningar av rädsla och ångest att växa överallt i Europa. Alla EU:s medlems-

¹ Se [Flera länder tvekar om F-35 – vill ha europeiskt](#) (Aftonbladet 16/3) och [Kanada kan byta amerikanska stridsflyg mot Gripen](#) (Dagens industri 15/3)

stater har insett nödvändigheten av att rusta och stärka kontinentens säkerhet och oberoende. Men bara i Frankrike talas det om krigsekonomi.

En specialist på försvarsfrågor blir irriterad över hur begreppet används, ”det onödigt högtravande” i fransk debatt: ”Men vad är det man talar om? Vi befinner oss ju inte i krig. Det handlar inte om att satsa huvuddelen av våra resurser på kriget som 1914, utan om att öka militärutgifterna till 3-3,5 procent av BNP. Under hela kalla kriget, fram till 1994, satsade Frankrike 5 procent av sin BNP på försvaret. Inte talade man om krigsekonomi då.”

En ekonomi under statlig kontroll

Historiker och ekonomer har ägnat stort intresse åt krigsekonomi, ett ämne som dessvärre tagit alltför stor plats genom historien. Även om det skett stora förändringar med tiden finns det ändå klara linjer för vad som kännetecknar modern krigsekonomi.

Det kan framstå som en självklarhet, men det måste ändå understrykas: en krigsekonomi gäller för ett land i krig, som Ukraina för närvarande. Konflikten leder till bristsituationer, brott i försörjningskedjan (energi, livsmedel, råvaror), vilket får de styrande att mobilisera alla resurser för att säkra försvar och säkerhet.

”Den första stora moderna mobiliseringen var massuppbyggnaden under [Franska] Revolutionen. Men krigsekonomi i nuvarande betydelse kom med industrialiseringen som medförde totala krig”, säger militärhistorikern Cédric Mas. Första världskriget är det exempel som nämns oftast: då mobiliserades alla mänskliga, ekonomiska och finansiella resurser för att trygga försvaret av landet. Då det inte fanns någon inkomstskatt i Frankrike togs fransmännens sparande i anspråk till att betala krigsinsatsen, under ledning av staten.

Exceptionella omständigheter fordrar exceptionella metoder och åtgärder. ”Det går inte längre att sköta landets försvar genom att ge marknaden, konkurrensen, fria händer”, säger Cédric Mas. De militära behoven, störningar och brister i försörjningen tvingar de styrande att tillgripa tvångsåtgärder för att svara på kraven från arméerna och trygga att landet försvaras och överlever.

”I en krigsekonomi är det staten som organiserar produktion och konsumtion”, säger Éric Monnet, professor i nationalekonomi i Paris. ”Krigsekonomi innebär att produktionsapparat och import underordnas den militära insatsen”, fortsätter Éric Der, professor i nationalekonomi vid Ieseg School. Kort sagt är det staten som bestämmer allt. Ekonomin blir helt centralstyrd.

Att staten tar över de ekonomiska resurserna kompletteras ofta av andra drastiska åtgärder som stopp för kapitalets fria rörlighet, ransonering av vissa produkter, priskontroll och rent av ett centralt fastställande av priserna. Åtgärder som ofta åtföljs av exceptionell beskattning riktad mot ”krigsprofitörerna”.

En enkel uppräkningslista av sådana åtgärder ger inget utrymme för tvivel: det är inte den sortens regleringar som en del politiskt ansvariga och ekonomer avser när de i dagarna talar om krigsekonomi. Minsta lilla åtgärd som skulle peka i riktning mot återgång till den sortens centralstyrda ekonomi skulle få dem att gallskrika.

I spåren på Draghis rapport

Planerna på europeisk återuppbyggnad talar heller inte om något sådant. De följer, utan att nämna det explicit, Draghi-rapporten. Den lades fram i höstat och underströk att EU:s medlemsländer snabbt måste satsa på stora investeringar inom produktion och forskning för att hindra att Europa blir helt fränkörd av Kina och USA. Ett flertal på ansvarig nivå inom EU applåderade och slog fast att Draghi-rapporten måste bli EU:s ledstjärna. För att sedan snabbt tillägga: ”Men Tyskland kommer förstas att lägga in sitt veto.”

Den strategiska helomvändningen när Tysklands näste förbundskansler, Friedrich Merz, uppmanat sitt land och EU att göra sig mer oberoende av USA och ta på sig ansvaret att försvara kontinenten blev en elektrochock. Plötsligt rämnade ett antal av låsningarna inom eurozonen. Militära utgifter ska inte längre ingå i bestämmelserna i Maastrichtavtalet, vilket Frankrike krävt i två decennier. Europeiska fonder kan komma att användas.

Men framför allt förklarar sig Tyskland redo att upphöra med sin restriktiva ekonomiska politik och sätta en omfattande plan för investeringar i försvar och strategisk infrastruktur. En scenförändring många väntat på i femton år, men som fortfarande förutsätter en förändring av konstitutionen i syfte att bli av med de obönhörliga reglerna mot budgetunderskott.

EU-kommissionen är besluten att inte missa detta gyllene tillfälle. Även om de siffror som angetts ligger långt ifrån vad Draghi-rapporten förordade ansluter de sig till andemeningen i den. Det handlar om en massiv satsning på investeringar i försvaret och strategisk infrastruktur. Rapporten förordade också omfattande tillgång till det privata sparandet i Europa i syfte att lägga grund till en union mellan sparande och kapital. Ett surrogat till den Bankunion som varit högsta önskan hos Mario Draghi och ledande företrädare inom EU.

Lärdomar av Bidens plan

”Som den nu presenterats kan det liknas med en omfattande europeisk industriplan med försvaret som bas, säger Éric Monnet. ”I och med att EU präglas av ekonomisk stagnation sedan ett decennium och riskerar industriellt förfall kan det vara vettigt att passa på att utnyttja ett akut läge. Militärutgifter betraktas ju som en mäktig hävstång inom forskning, innovation och stöd till industrin och skulle på samma gång trygga Europas säkerhet och få upp ekonomin på spåret igen.”

Men är det ett av de mål EU siktar på? Mycket är vagt och många oklarheter uppenbara. Till den grad att en del befarar att när väl de krigiska deklARATIONERNA MOJNAT kommer det inte att bli till mer än ”verbala utfästelser” och att EU än en gång inte är ”på banan”.

För utöver storstilade uttalanden måste ett precist ramverk upprättas. På försvarsområdet är det vanligen offentliga beställningar som anger takten. Men vem ska bestämma: EU, medlemsländerna eller näringslivet? Är EU redo att sätta principen om ”fri konkurrens” inom parentes och i stället ge Europa, eller rent av olika nationer i vissa fall, företräde? Med andra ord, kommer det att finnas någon organisation, någon planering, för att genomföra projektet med europeisk återupprustning?

Svaret på de frågorna är viktiga för vad som följer. För lärdomar måste dras av den omfattande plan för re-industrialisering som Joe Biden lanserade i form av en rad olika program (*Inflation Reduction Act, Chips Act, Renewable Energy* och *Efficiency Act*). Trots de hundratals miljarder dollar statskassan bidrog med bedömde amerikanerna resultaten vara otillräckliga. Det relativa misslyckandet för den planen medverkade till att Donald Trump blev återvald.

Enligt ekonomen James Galbraith beror misslyckandet för Bidens plan på ett avgörande misstag: vägran att låta staten ingripa. Till skillnad från den *New Deal* Roosevelt lanserade vägrade Joe Biden att låta staten och det offentliga komma in och bestämma, avgöra och kontrollera produktion och nödvändig teknik. I stället lät han privatföretagen stå för sådana avgöranden. Men de avgör vilken sorts produktion och teknologi som behövs utifrån sina egna intressen och den makt det kan ge dem, inte utifrån allmänintresset.

Det europeiska projektet riskerar att hamna i samma motsättningar, i brist på klagöranden. Dessutom finns ytterligare en obekant faktor, och en viktig sådan: är den europeiska industrikapaciteten i stånd att svara mot försvarsbehoven i Europa? Med tanke på den brådska det talas om finns risken att de miljarder EU tänker hämta från det privata sparandet i Europa går

till massiva inköp av utrustning från USA eller andra länder, med obetydliga fördelar för Europa.

Samma nyliberala agenda

När Europa således satsar på en existentiell omvandling kunde man förvänta sig en seriös diskussion om tillvägagångssättet, grundliga klagöranden. Debatten om mål och metoder i detta projekt har inletts i andra länder. I Frankrike syns inget sådant till.

Behovet av att öka de militärutgifter som olika regeringar negligerat i över tjugo år är obestridligt. Vad som däremot förtjänar att debatteras är frågan om hur mobilisera nya tillgångar i en situation av budgetmässigt sönderfall och massiv skuldsättning efter åtta år med Macron som president. Och då räcker det inte med några enkla knep.

Men för de styrande kan för närvarande allt sammanfattas i en enda paroll: krigsekonomi. Rädslan och det akuta läget verkar utplåna all eftertanke.

”Det går inte längre att tala om åtstramning, om ’reformer’. Sådant går inte längre hem hos befolkningen. Men de nyliberala verktygen förblir oförändrade. Precis som under pandemin hämtar man inspiration i militär vokabulär för att driva igenom åtgärder som man inte skulle få igenom annars”, säger Cédric Mas.

Det nyliberala lägret har snabbt satt sig i rörelse med hänvisning till försvaret av nationen mot den ryska imperialismen. ”Ökad arbetstid, minskad tillgång till arbetslöshetsersättning, senare pensionering, i grunden förenklad tillvaro för företagen, utrymme för innovationer – hädanefter är det just vad som krävs för landets säkerhet och trygghet”, skyndade sig ekonomen Nicolas Bouzou att skriva, en man som annars brukar belönas av de 40 största företagen för att publicera ”positiva” studier.

Därefter har det inletts en kapplöpning om olika reformförslag, det ena mer efterblivet än det andra. Allt ryms där: pensionsålder och finansiering av pensionerna, ytterligare en reform av arbetslöshetsförsäkringen, arbetstid, offentlig service, miljö ... Allt inom ramen för total avreglering, avskaffande av normer, regler, lagar som hämmar energin, hindrar kapitalets frihet. Dvs motsatsen till en krigsekonomi.

På omvägar omvandlas till social krigföring allt som anges som nödvändigt på grund av de ökade geopolitiska spänningarna med Ryssland och osäkerheten om USA:s inställning. Vad som skulle kunna utvecklas till en plan för att sätta Europa på fötter militärt och industriellt tar sig åter form av åtstramning och nedskärning, åtgärder helt och hållet till gagn för kapitalet.

Oumbärligt folkligt stöd

Utan att på minsta vis iaktta någon distans har Emmanuel Macron gjort sig till talesman för den agendan, dvs samma som han följt under åtta år. Samtidigt som han manar till mobilisering och enhet var han noga med att framhålla att ökningen av militärutgifterna inte kommer att resultera i ”nya skatter”, utan i ”reformer” som alla sociala krafter är välkomna att bidra med idéer till.

Statschefens envetna försvar, ”kosta vad det kosta vill”, av alla nyliberala recept, trots att de i mer än ett decennium inte bara visat sina brister utan rent av sin oförmåga, kan inte annat än förvåna. Särskilt för en maktbävare som ständigt talar om förändring och intellektuell rörlighet inför utvecklingen.

Hur ska han kunna tro att de sociala nedskärningar han stått för i åtta år och som möter allt större motstånd plötsligt ska kunna accepteras av säkerhetsskäl? Hur ska han kunna få till stånd någon enighet samtidigt som han i förväg, och i trots mot Republikens grundvalar,

undantar penningmakten från allt vad bidrag heter till landets försvar och trygghet? Mer prosaiskt, hur kan han förvänta sig att få fransmännen att satsa sina besparingar när regeringen samtidigt bara ger näring åt social otrygghet på alla nivåer, något som bara kan öka misstron?

”I all krigsekonomi finns ett outhärligt inslag för att skapa mobilisering av tillgångar och sammanhållning: det är att ha folket med sig. Annars kommer det att sluta i motstånd och revolt. Precis vad som skedde i Ryssland 1917”, säger Éric Monnet.

Social välfärd eller försvar av Europa? En försåtlig motsättning tornar upp sig

Fabien Escalona, *Mediapart*, 9 mars 2025

Medan högern och president Macrons läger talar om att upprustningen kräver åtstramningar gäller det att hitta andra lösningar, utan att samtidigt förneka det imperialistiska hot som vilar över Europa.

Efter president Emmanuel Macrons tv-framträdande den 5 mars håller en försåtlig debatt på att breda ut sig. Där ställs frågan om att det gäller att välja mellan försvar och välfärd, dvs en satsning på upprustning och en politik som går ut på att trygga välståndet för befolkningen. Men utmaningen består i att sammanlänka principer och politiska mål som båda är lika betydelsefulla.

Presidentens läger och en hel svärm av politiska kommentatorer och representanter för näringslivet har varit först med att placera debatten på detta försåtliga sätt. Tidigare ekonomiministern Antoine Armand manar till ”minskade sociala utgifter” och att ”arbeta mer”. I en artikel i *Le Figaro* skriver den politiske kommentatorn Nicolas Baverez, efter att först utan misskund ha analyserat Donald Trump, att Europa måste hävda sig som en kontinent av ”ekonomisk frihet”, ”utveckling i stället för minskad tillväxt” och ”arbete i stället för socialunderstöd”.

Inför denna offensiv finns en frestelse hos vänstern att nöja sig med att ta avstånd från den nyliberala ”chockstrategin” utan att säga något om alternativa lösningar. Eller, än värre, dölja de problem som existerar och alla obehagliga dilemman, endera genom att förneka att det skulle föreligga något hot mot Europas stater (och inte bara dem som haft oturen att vara granne med Ryssland), eller ställa sig bakom demagogiska paroller om att ”föra krig mot kriget”.

Nyliberal inkonsekvens

Om det nu inte finns någon anledning att ge sig in i debatt med de mest cyniska anhängarna av åtstramningar kan det finnas mer skäl att rikta sig till de liberaler som uppriktigt vill försvara en politisk modell baserad på pluralism, rättssamhälle, maktbalans och respekt för minoriteter och nationernas rättigheter.

Både Trumpismen och Putinismen, med sina tyranniska, maffialiknande och imperialistiska reflexer, är klara motståndare till de principerna. Och det närmande som skymtar mellan Washington och Moskva gör det berättigat att liberala demokratier försöker trygga sin säkerhet på egen hand – vilket sker genom ökad militär förmåga. Men se upp för allt kort-siktigt tänkande.

Om upprustningen ska betalas genom hårda nedskärningar av den välfärdsstat vi känner, och framför allt rikta sig mot folket och en medelklass som fortfarande står emot extremhögerens locktoner, kan de politiska konsekvenserna bli förödande. Vad skulle den strategiska

betydelsen bestå i om ökad satsning på försvaret leder till att Marine Le Pen blir fransk president?

Rassemblement national (RN) [Nationell samling], Le Pens parti, gör ingen hemlighet av sina intentioner. Man tänker spränga landets konstitution i bitar och ersätta den med en hypotetisk folkvilja och främlingsfientlighet. Partiets försonlighet gentemot regimen i Ryssland och nu också mot den nye herren i Vita huset är känd, trots vissa retoriska försiktighetsåtgärder. Motståndet mot alla europeiska försvarssatsningar råder det däremot ingen tvekan om.

Risken med en upprustning på basis av sociala åtstramningar är inte bara att extremhögern kan komma till makten, utan också att den kan komma att dra fördel av de försvarssatsningar som hunnit ske innan dess och potentiellt också de neo-imperialistiska stater som extremhögern känner släktskap med. Det vore fullständig katastrof.

Liberalerna kan inte låtsas som att man kan gå över i en "krigsekonomi" och därvid strunta i att bekymra sig om befolkningen, strunta i allt som handlar om att minska klyftorna eller reducera privilegierna hos dem som försöker undvika all gemensam insats – en politik som kan leda till att samhället slits sönder och att all politisk auktoritet och legitimitet (som redan är bräckliga) rasar samman.

Även om inte "beskattning av de rika" är någon magisk lösning är det i alla fall en bra början. Och det är inkonsekvent av kretsen kring Emmanuel Macron att larma om att världen går mot en stor omvälvning samtidigt som man fortsätter att basera sig på ekonomiska dogmer med sedan länge kända klena ekonomiska resultat. Inget kan vara sämre för deras tal om att väcka "nationens själsstyrka" än den försiktighet de ger prov på när det handlar om att lägga beslag på ryska tillgångar i Europa eller deras försök att tömma förslaget om beskattning av miljardärerna på allt innehåll.

Mer komplex syn på säkerhet

De normer och de satsningar som krävs för den gröna omställning är också något nyliberalerna är ute efter men som är lika värdefull som välfärden i svaret på "pakten mellan oligarkerna". Det är tanken bakom "krigsekologin" som den formulerats av filosofen Pierre Charbonnier: att lämna fossilenergins era är inte bara viktig för att bevara en beboelig planet, den ska heller inte ses som någon börda utan som en möjlighet att frigöra sig från de imperialistiska staternas grepp. Under tjugoförsta århundradet kan säkerhet inte enbart betraktas ur en politisk-militär dimension, utan också ur en ekologisk och hälsomässig ... På samma sätt som det finns sociala villkor för verklig frihet finns det också ekologiska.

Gentemot liberaler kan vänstern sluta upp bakom en insats för upprustning utan att göra sig till tolk för något karikatyrmässigt val mellan "välfärd" och "säkerhet". Det talas nu om att gå från 2 till 3 procent av BNP i satsning på försvaret. Många år under kalla kriget satsade Frankrike dubbelt så mycket – visserligen då med tillgång till hög ekonomisk tillväxt – av sin nationella rikedom på försvaret. Förutom jämlik beskattning, mellan samhällsklasser och generationer, går det att tänka sig finansiering på europeisk nivå.

Ekonomi är för övrigt inget nollsummespel. I ett land som Frankrike förräntar sig en euro som satsats på försvaret och till andra sektorer. Det gäller mindre för de europeiska länder som länge i förkrossande utsträckning haft USA som huvudsaklig leverantör till försvaret, men tanken på ett europeiskt försvar består just i att börja ställa villkor på det området. Dessutom har en del försvarsteknologi "dubbla" följder, dvs går att utnyttja till civila ändamål och sätta fart på den omtalade "re-industrialiseringen".

I en idealisk värld skulle mänskligt know-how och tillgångar satsas på att minska vårt klimatavtryck. Allt i syfte att minska klimatuppvärmningen och bevara en biologisk mångfald

på väg att försvinna. Satsningen på upprustning kan förefalla absurd i förhållande till frågan om Antropocen, dvs mänsklighetens förmåga att leva värdigt de kommande decennierna.

Inom vänstern är det därför inte ovanligt med invändningar mot den militaristiska spiralen. Men inget projekt för mänskliga framsteg kan heller byggas genom underkastelse eller bara rycka på axlarna åt totalitarismen. Även antikapitalistiska strömningar, som exempelvis inom Fjärde internationalen, inser att folk som utsatts för aggression av imperialistiska makter måste satsa på sin militära förmåga att försvara sig. Och kostnaderna för en effektiv avskräckning måste vägas mot kostnaderna för de konflikter som därigenom går att undvika.

Vissa delar av vänstern fortsätter emellertid som inget hänt. Den har aldrig varit redo till något konkret stöd till Ukraina annat än med åtskilliga förbehåll – den berömda risken för ”eskalering”. Dessutom anser de att våra samhällen inte har något som helst behov av att satsa mer på försvaret med hänvisning till att man befinner sig långt utom räckhåll för ryska stridsvagnskolonner. Således hör vi *Le Monde Diplomatique* ironisera om den ”krigspedagogik” som europeiska ledare hemfallit åt inför ”en rysk motståndare som man fantiserat upp till orimliga proportioner”.

Den hållningen kan emellertid ifrågasättas. På grund av den cynism den bygger på och som består i att slänga under bussen de folk som haft otur att bebo territorier som Vladimir Putin vill bygga upp en ny skyddsvall med. Och på grund av den naiva synen på den ryske ledarens avsikter och förmåga att ställa till kaos.

Putin har inte tvekat att satsa på en krigsekonomi. Och som nu, i full överhettning, rusar ”huvudstupa framåt” för att undvika de problem ett tillstånd av fred kommer att innebära. Som Céline Marange skriver i en viktig artikel i den geopolitiska tidskriften *Le Grand Continent* där hon inte bara framhåller vikten av att avskräcka en aktör som inte bara är ute efter att erövra ”några förödda territorier” i ukrainska Donbas, utan också att få hela den europeiska säkerhetsordningen att implodera.

Hotet från Putin är inte harmlöst på grund av att den ryska armén inte längre kan nå fram till Rhen. Precis som Donald Trump, i full färd med rovlystna planer, är hans mål att upplösa EU, i varje fall se till att medlemsstaterna där gärna styrs av vänligt sinnade och fogliga regeringar och en efter en göra medlemsstaterna allt för svaga för att ha någon betydelse. I det avseendet är militärmakt bara en sista utväg. Sabotagehandlingar, och i synnerhet offensiv på informationsområdet och på sociala medier, är andra och mindre kostsamma möjligheter att påverka.

Den nyliberala politiken i Europa underlättar planerna på att destabilisera liberala demokratier och förvandla dem till passiva vasaller. Den leder till missnöje bland befolkningen. Och det för oss tillbaka till där vi började – det är just för att det amerikansk-ryska hotet måste tas på alla ar som det måste besvaras med omfattande strategisk autonomi, men att ytterligare smula sönder välfärdsstaten vore rena dårskapen.

Finns det fortfarande folk på liberalt håll som är medvetna om denna fara och som är redo att underordna sina ekonomiska preferenser de politiska idealen om ett ”gott liv”? Finns det fortfarande en vänster som står för en realistisk syn på omvärlden men som heller inte förlorar perspektivet på en eko-socialistisk framtid för mänskligheten? Svaret på de frågorna är avgörande för vår framtid.

Kanoner eller pensioner? Debatten hettar till i Frankrike

Frantz Durupt, Anne-Sophie Lechevallier, *Libération*, 12 mars 2025

Pressad av det svåra läget för statens finanser och president Emmanuel Macrons vägran att gå med någon skatthöjning luftas planer på att finansiera den militära satsningen med att knapra på välfärden. Vilket lett till heta reaktioner på vänsterhåll.

Kanske ett typiskt franskt sätt att ställa frågan på. ”Kanoner eller pensioner?” I varje fall är det så tongångarna går i debattinlägg i tidningar, tv och radio om den försvarssatsning som väntar Frankrike inför hotet från Ryssland och att USA under Donald Trump tycks på väg att lämna Europa därhän.

Startskottet gavs av finansminister Éric Lombard på radiostationen RTL den 21 februari: ”Troligen måste vi arbeta längre och det är vad debatten ska handla om.” En debatt som fortsatte med bidrag från Patrick Martin, chef för arbetsgivarorganisationen Medef, som nämnde Danmark som exempel där det talas om att höja pensionsåldern till 70 år – ytterligare olja på elden i den heta pensionsfrågan i Frankrike. Det följdes sedan av landets president som i sitt tv-framträdande den 5 mars uteslöt alla skatthöjningar.

Inga precisa krav har framförts hittills, men debatten är livlig. Tidigare var det bestämt att försvarsbudgeten skulle uppgå till 50,5 miljarder euro i år (dvs 2 procent av BNP) för att sedan öka till 68 miljarder 2030. Efter att president Macron bestämt att Frankrike inte bara kan stå och titta på ”när världen är i fara” och talat om ytterligare höjning av militärutgifterna, utan några siffror eller närmare datum. Försvarsminister Sébastien Lecornu pekade ut färdriktningen i *Tribune Dimanche*: ”Ungefär 100 miljarder euro om året vore idealiskt för det franska försvaret.” En siffra som finansministeriet inte ställer sig bakom: ”Inget avgörande finns, först måste behoven fastställas och det är en fråga för presidenten och premiärministern.”

”Kolossalt”

Finansministeriets försiktighet beror till stor del på att de offentliga finanserna hamnat på bar backe. Efter två år av ursparade finanser – ett underskott på 6 procent av BNP och en skuldsättning på 112 procent, stod Frankrike redan inmålade i ett hörn, enligt franska motsvarigheten till Riksrevisionen.

Frankrike har ställts till svars inom EU för sitt stora underskott men är också föremål för övervakning av kreditvärderingsinstitutet – det mest kända av dem, *Standard & Poor's*, har precis levererat en i huvudsak negativ bedömning. ”Att fram till 2029 minska underskottet från 6 procent till 3 procent innebär besparingar på några hundra miljarder euro, något liknande har aldrig skett”, säger Mathieu Plane vid franska konjunkturinstitutet. ”Det krävs 30-40 miljarder euro ytterligare. En kolossal summa”.

Frankrikes metod för att nå 3 procents underskott 2029, som man lovat EU, är höljda i dimma. Regeringen har inte angett hur det ska ske. Att inget göra innebär att skjuta avgörandet på framtiden. Och det är inte EU-kommissionen som kommer att sätta press nu eftersom man bestämt att militärutgifterna inte längre ska inkluderas i stabilitets- och tillväxtpakten. Men situationen gör att diskussionen åter flammnar upp om hur man ska få ordning på landets finanser, efter en kort paus sedan budgeten för 2025 med försening kunnat antas i februari. ”Det kommer inte att gå genom att avskaffa vissa statliga organ”, säger Mathieu Plane. ”Det är inte lätt att se var och hur de besparingarna ska kunna ske, i synnerhet som inga skatthöjningar är att vänta. Det gäller att vara realistisk.”

Möjligheter till finansiering som inte går via budgeten håller på att utforskas. Tanken blir alltmer tilltalande att söka sig till det privata sparandet. Premiärminister François Bayrous

hypotes om ett nytt stort lån bland franska folket avvisas däremot av finansministeriet: ”Det är *njet* för vårt vidkommande, för det innebär skuldsättning och det har aldrig fungerat.”

Skenar iväg

Tanken på att lägga beslag på frusna ryska tillgångar och inte längre bara använda sig av räntorna på dem lockar en del politiker, men avfärdas fortfarande av regeringen av juridiska och tekniska skäl. Försäljningen av statens andelar i olika företag har också nämnts, men det är ett vapen med en enda salva. Andra hoppas på finansiering från EU. De 27 medlemsstaterna har förvisso kommit överens om att samordna sina försvarsatsningar med lån till låg ränta för att ”finansiera inköp hos europeiska tillverkare”, sade EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen i tisdags. Vilket kan gynna fransk industri men löser knappast den nationella budgetekvationen.

Efter staten – som redan bidragit med mycket till budgetnedskärningarna – riktas blickarna mot socialförsäkringssystemet, även om premiärminister François Bayrou försöker lugna stämningarna: ”Det här ska gå utan att vi gör oss av med något. Vår sociala trygghetsmodell är en del av fransk identitet.” Vilket inte hindrar att den offensiv som varit igång länge om den ”alldeles-för-generösa-franska-trygghetsmodellen” nu lever upp igen med huvudtemat att fransmännen inte arbetar ”tillräckligt”. Högerns idékvart har fått ny näring: höja pensionsåldern ytterligare och öka sysselsättningsgraden bland seniorerna? Öka veckoarbetstiden med en timma? Mindre kontroversiellt är kanske förslaget att gynna de ungas inträde på arbetsmarknaden.

Det hela skenar iväg och både fackföreningar och vänstern blandar sig i leken. Jérôme Guedj, parlamentsledamot för socialistpartiet, hittar inspiration hos general de Gaulle som i London i juni 1942 slog fast: ”Nationens säkerhet och den sociala tryggheten är båda oumbärliga och sammanfallande.” Ett synsätt som också Sophie Binet, generalsekreterare för den fackliga landsorganisationen CGT, gjort till sitt: ”Om man tullar på vårt trygghetssystem, om man kväver vår offentliga service för att köpa ammunition innebär det ökade klyftor nationellt [...] och att röda mattan rullas ut för extremhögern.

”Det är en dålig giv”, säger François Hommeril, ordförande för de högre tjänstemännens fackliga organisation CFE-CGC. ”Om det finns nationella skäl att mobilisera exceptionella tillgångar måste alla vara med och bidra.” Samma tongångar från Marylise Léon, generalsekreterare för landsorganisationen CFDT: ”Det går inte för sig att ställa försvar mot trygghet utan social sammanhållning. Och cementet i den sociala sammanhållningen är skatterna.”

”Det krävs höjda skatter där pengarna finns”, säger också Martine Aubry, socialistisk borgmästare [och en gång som minister drivande bakom 35-timmarsveckan] i Lille. ”Och det gör det hos de rikaste, framför allt företagen.” I ett läge då parlamentet i en första läsning sagt ja till en ny skatt på de ultra-förmögna, på förslag från de Gröna och inspirerad av national-ekonomen Gabriel Zucmans tankegångar, försöker kretsen kring president Macron att få tyst på den debatten. ”Det kanske ligger något i Zucmans idé men den kan inte finansiera pensionerna, krigsinsatsen, den gröna omställningen ... Den går inte att använda 28 gånger”, säger nationalförsamlingens vice talman Roland Lescure. Den skatten kan inbringa 15-25 miljarder euro men det är långt ifrån säkert att den alls kommer att bli verklighet. Och därmed inte komma till användning en endaste gång.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips (i tidsordning äldsta först)

Artikelsamling: [Trump fortsätter sin bärsärkagång, men det knakar i fogarna](#) (24/2)

Artikelsamling: [Ryssland och kriget i Ukraina februari 2025](#) (27/2)

Gilbert Achcar: [Fred mellan nyfascister och krig mot förtryckta folk](#) (3/3)

- Dan La Botz: [Sju sätt på vilka Trump är en fara för Amerika och världen](#) (5/3)
Hanna Perechoda: [Om det globala uppsvinget för högerextremism och fascism](#) (6/3)
Artikelsamling: [Trump, Putin och fred i Ukraina?](#) (11/3)
Boris Kagarlitskij: [Om axeln mellan Moskva och Washington](#) (14/3)